

ÇOCUKLARLA ÇALIŞMA ARAÇLARI VE DEĞERLENDİRME SÜRECİ RAPORU

Sulukule
Sulukule Gönüllüleri Derneği

Sulukule Gönüllüleri Derneği

Prof. Naci Şensoy Caddesi Sađel Sokak No: 2D Karagürmrük - Fatih/İstanbul

0212 631 9080

sulukulegonulluleri.org

iletisim@sulukulegonulluleri.org

Kapak ve Sayfa Tasarımı: Pikan Ajans

İçindekiler

Sulukule Gönüllüleri Adına Bir Önsöz

1. Nasıl Başladık?

- 1.1. Sulukule Gönüllüleri Derneği'nin Kuruluşu ve Arka Planı
- 1.2. Karagömrük ve Sulukule'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı

2. Saha Çalışmaları

- 2.1. Yöntem
- 2.2. Bulgular
  - 2.2.1. Okullar
  - 2.2.2. Çocuklar
  - 2.2.3. Gönüllüler

3. Bulguların Değerlendirilmesi

- 3.1. Dernek İçinde Uygulanan Etüt ve Oyunla Öğrenme Etkinliklerinin Çocuk Üzerindeki Etkileri
  - 3.1.1. Risk Altındaki Çocuklarla Çalışmada Katılımın Önemi
  - 3.1.2. Dezavantajlı Çocuklar İçin Okul-Eğitim İlişkisi
  - 3.1.3. Çocukta Kaygı ve Odaklanma
  - 3.1.4. Uyum Süreçleri ve Şiddetsiz İletişim Kurma
  - 3.1.5. Çocuklarla Çalışmada Etkili Bir Model: Oyunla Öğrenme
- 3.2. Okul İçinde Uygulanan Atölyelerin Çocuk Üzerindeki Etkileri
  - 3.2.1. Risk Altındaki Çocuklarla Çalışmada Katılımın Önemi
  - 3.2.2. Uyum Süreçleri ve Şiddetsiz İletişim Kurma
  - 3.2.3. Okul İçi Atölyeler ve Beceri İlişkisi

4. Çocuklardan Öneriler

5. Sonuç

Yararlanılan Kaynaklar

Sulukule Gönüllüleri Adına Bir Önsöz

“ Daha önce risk altında çocuklar ile çalışma yapmadıysanız büyük değişiklikler oluşturacakmış gibi büyük hayaller ile başlayabiliyorsunuz çalışmalara. Sonra uzun bir süre sanki çabalıyormuş ama hiçbir şey olmuyormuş gibi hissediyorsunuz. Sonra bir gün gelip çocuklardan biri öyle bir cümle kuruyor ki, kendinizi müthiş hissediyorsunuz. Aslında yaptığımız hiçbir çalışma boşuna değil. Çocuklar o anıları alıp belleklerinin güzel bir yerine koyuyor. Sonra hiç beklemediğimiz anda ortaya çıkıyor. İşte o an keyifli bir şaşkınlık duygusu hissediyorum.

5 yıldır gönüllümüz olan, şimdi yönetim ve koordinasyon ekibimizde yer alan bir arkadaşımızın bu sözleri; Sulukule Gönüllüleri Derneği'ne emek vermiş ve zaman ayırmış bir çoğumuzun hissettiklerini ifade ediyor. Biliyoruz ki, 2008 yılından bu yana Sulukule-Karagömrük bölgesinde yaptığımız hiçbir çalışma boşuna değil.

2010 yılından bu yana dernek için gönüllülük yapan, maddi destekte bulunan, fikir ve önerileri ile ufkumuz açan o kadar çok güzel insanla yolumuz kesişti ki, her birinin adını yazarak teşekkür etmeye başlasak, hazırlanması, derlenmesi ve sindirilmesi epey uzun sürmüş bu çalışmayı hiçbir zaman tamamlayamayız.

Öncelikle, bu çalışmanın ortaya çıkmasında desteğini esirgemeyen ve derneğin gelişmesine pek çok anlamda katkı sunan Sivil Toplum için Destek Vakfı'na teşekkür ederiz. Çalışmanın veri toplanması aşamasında neleri ölçmek gerektiği konusu ile ilgili olarak bize zaman ayıran sevgili Burcu Oy'a, Burcu ile yollarımızın kesişmesine vesile olan Bilgi Üniversitesi Sosyal Kuluçka Merkezi'ne ve Halil Öz'e, bu çalışmayı klasik bir İzleme-Değerlendirme sürecinden çıkarma isteğimizin yerini bulduğu ve evrimimizi henüz tamamlayamamış olsak da etki odaklı düşünmeyi gündemimize yerleştiren Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu'na, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV)'nin Destekle Değiştir etkilğinde yollarımızın kesiştiği ve raporun tasarımına desteklerini sunan Pikan Ajans'a; raporun içeriğine önerilerini sunan Esra Atalay'a, 2010 yılından bu yana derneğin kapısının her daim açık olmasına varlıkları ile katkı sağlayan sevgili gönüllülerimize yürekten teşekkür ediyoruz.

Dernek tarihinin bu ilk kurumsal hafıza çalışmasını yaratıcılıkları, sonsuz enerjileri ve gülümsemeleri ile bizleri yenileyen çocuklara ithaf ediyoruz.

**Sulukule Gönüllüleri Derneği
Yönetim ve Koordinasyon Ekibi**

Bu rapor Sivil Toplum için Destek Vakfı'nın (STDV) mali desteği ile hazırlanmıştır. Raporun içeriğinden Sulukule Gönüllüleri Derneği (SGD) sorumludur ve içerik herhangi bir şekilde STDV'nin görüş ve tutumunu yansıtmamaktadır.

! Çocuklara ait görseller, çocukların bakımından sorumlu kişilerin izni ile kullanılmaktadır. Sulukule Gönüllüleri Derneği'nin izni ve bilgisi olmadan herhangi bir mecrada kullanılamaz.

1. Nasıl Başladık?

1.1. Sulukule Gönüllüleri Derneği'nin Kuruluşu ve Arka Planı

“Dernek bende yaz kokuları dolu bir meyve bahçesinde hamağım kurulmuşum hissi uyandırıyor.

- Reha, Tıp Fakültesi bölümü öğrencisi

Sulukule olarak bilinen mahalle tarihi yarımada içerisinde, Edirnekapı sur bandının hemen bitişiğindedir. Sulukule'nin bulunduğu bu alan, UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer alan kara surları içerisinde¹ ve Kentsel ve Tarihi Sit ve 1. derece Arkeolojik Sit Alanı olan bir bölgedir.²

2005 yılında 5366 nolu “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun” kabul edildi. Sulukule “Yenileme Alanı” ilan edildi. Sit alanı olan Sulukule'nin yıkımının önü bu kanunla açıldı. Aynı yasa Türkiye’de pek çok Roman mahallesinin yıkımını başlattı.

Sulukule'nin Yenileme Alanı ilan edilip, kentsel dönüşüme uğraması uzun bir zamana yayıldı, 2006 ile 2009 yılları boyunca yıkımlar sürdü. Mahalle bu süre boyunca bir enkaz yığını

1 Baştürk, F. N., “ Uygulama Örnekleri: “Sulukule Kentsel Yenileme Projesi”, Kentsel Dönüşüm Hukuku, ed. Melikşah Yasin-Cenk Şahin, 2. Baskı, İstanbul, On iki Levha Yayıncılık, 2015, s.484.

2 Arkan, F. S., Sulukule Özelinde Kentsel Dönüşüm Projelerinin Hukuki Boyutu, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s.56.

halinde bırakıldı ve evleri 'henüz yıkılmamış' insanlar bu koşullarda yaşadılar. Evleri yıkılanlar, evsiz kaldı veya Karagümrük'teki akrabalarının yanına yerleşti. Yıkımlar en fazla çocukları ve kadınları etkiledi. Çocuklar arasında okula gitmeyenler oldukça fazlaydı. Okulu terk oranı arttı.

Sulukule Gönüllüleri Derneği, Sulukule Platformu'nun bir parçası olarak, yıkım alanında gönüllü çalışan kişiler tarafından, 2010 yılında kuruldu. Sulukule Gönüllüleri Derneği'nin ana hedefi, risk altındaki çocukların eğitime erişebilirliğine destek olmak ve onları okula bağlamaktır. Bu çerçevede, öğretmenler, okul rehber öğretmenleri, okul yöneticileri, veliler, çocuklar ve gönüllüler ile sistemli bir şekilde çalışıyoruz.

Derneğin kuruluşundan bu yana çalışmalara katılan, yaşadığı çevrede takip edilen çocuklar bulunuyor. Bu nedenle 2010 yılında dar bir kitle ile başlayan çalışmalar, bugün farklı etnik gruba mensup (Roman, Kürt ve Suriyeli çocuklar), yaş aralığı genişlemiş ve farklı ihtiyaçları olan çocuklardan oluşuyor.

Mahallye geri gelen ailelerin çocuklarının bir bölümü risk altında, ayrımcılığa uğramış ve dezavantajlı kesimi oluşturuyor. Bunlar arasında okulu terk oranı çok yüksektir.

Neden Karagümrük'teyiz?

Sulukule'de evler, projeden önce değerinin altında el değiştirdi. Kurayla belirlenen yaklaşık 300 Roman aile, İstanbul Gaziosmanpaşa'ya bağlı Taşoluk'taki TOKİ konutlarına yerleştirildi. Taşoluk Sulukule'ye 40 km uzaklıkta, ulaşımın seyrek seferlerle sağlandığı bir yerdir. Aileler aylık 280-425 lira taksitlerle 15 yıl vadeli borçlandı. 150 aile Taşoluk'taki evlerini hiç taşınmadan devretti. Taşoluk'a giden Romanların yüzde 80 kadarı Karagümrük civarına, eski mahallelerine geri döndü. Geri gelmek zorunda kalan aileler, ciddi barınma sorunlarıyla karşılaştılar.

"Risk altındaki çocuk" nedir?

Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği tarafından 2007 yılında yayımlanan Riskli Davranışlar Gösteren Çocuk ve Ergenler kitabına göre çocuklarda gözlenen bazı belirtiler, risk altındaki çocukları tanımlamaktadır. Bunlar; okuldan kaçma, alkol ve/veya madde kullanımı, evden kaçma, şiddet eğilimi gösterme, suç işleme ya da işleme eğilimi olma, kendine zarar verme, sokakta çalışma ve erken yaşta cinsel ilişkide bulunma olarak sıralanmaktadır.

1.2. Karagümrük ve Sulukule'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı

Karagümrük ve Sulukule'nin sosyo ekonomik yapısını anlamamıza ışık tutan çalışmalardan biri de Tolga İslam'ın "Devlet Eksenli Soylulaşma ve Yerel Halk: Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri (Sulukule) Örneği"³ adlı çalışmasıdır. Bu çalışma kapsamında yapılan araştırma, SGD'nin faaliyet gösterdiği mahallelerin sosyal, ekonomik ve demografik özelliklerinden bahsediyor.

Yenileme alanı içerisinde eğitim düzeyinin oldukça düşük olduğunu görmekteyiz. Ankete katılıp eğitim durumu ile ilgili bilgi verenlerin yüzde 44'ü ilkokul mezunu iken, ilkokulu terk edenlerin (5 yıldan daha az eğitim alanların) oranı ise yüzde 31'dir.

Eğitim düzeyinin düşük olduğu bu mahallelerde çocukların okulu bırakması öne çıkan sorunlardan biri olarak tespit ediliyor.

Eğitim Düzeyi ve Okul Terk İlişkisi

2008 yılına ait "Okulu Bırakma Sorunu Üzerine Tartışmalar: Çevresel Faktörler"⁴ başlıklı makalede belirtildiği gibi "Öğrencinin içinde yaşadığı çevrenin sosyoekonomik düzeyinin düşük olması okul terkinin artırıcı bir unsurken (...) ailenin sosyokültürel yapısı, eğitime bakış açısı, öğrencinin eğitimi ile ilgili beklentisi, aile içi iletişim, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin durumu, komşularla ilişkiler, şiddet, ailedeki çocuk sayısı, ailenin büyüklüğü, eğitim süreci sırasında yer değiştirmeler, eğitimin aileye maliyeti, ailenin yaşam kalitesi gibi unsurlar ve olası olumsuzluklar da okul terki riskini artırmaktadır." Eğitim düzeyi düşük bir sosyal çevrede çocuk rol model alacağı, motive olacağı bir ortam bulmadığı için okul terki riski artmaktadır.

Yoksulluk okul terkinin yüksek olduğu mahallelerin ortak özelliğidir. Anketin yapıldığı tarihlerde, görüşülen sakinlerin yüzde 46'sı ailecek elde ettikleri aylık gelirlerinin 500 TL'den, yüzde 25'i 300 TL'den ve yüzde 10'unu da 200 TL'den az olduğunu bildirmiştir. Görüşülen sakinlerin yalnızca yüzde 7,5'i 1000 TL ya da üzeri miktarda gelir elde etmektedir. Buna ek olarak 95 sakinin 21'i (yüzde 22) dışarıdan yardım (para, yiyecek, yakacak) aldıklarını ifade etmektedir.

3 Tolga İslam, "Devlet Eksenli Soylulaşma ve Yerel Halk: Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri (Sulukule) Örneği", Doktora Tezi, İstanbul 2009

4 Uysal, A. (2008). Okulu Bırakma Sorunu Üzerine Tartışmalar: Çevresel Faktörler. Millî Eğitim,37 (178), 139-150.

Sulukule'de Farklı Sosyal Yaşamlar

Çınarbostan, Zuhuri sokakları ve Neslişah Çıkmazı¹ gibi sokakların halkı genellikle çalgıcı ve çengi gibi eğlence işi ile uğraşan, muhtemelen yıkılan eski Sulukule evlerinin² sakinleridir. Fakat eski Sulukulenin ahşap, fakir ama rengarenk evleri burada görülmemektedir. Neslişah Cami civarında Kuruçınar, Sarmaşık, Küçükçeşme ve Çalı sokaklarında³ oturan ahali (yani, Neslişah Mahallesinin ikinci grubu ise) birinci gruptan farklı olarak tesettürlü ve Fatih semtinde görülen yeni dini yaşam tarzını sürdürmektedir. Bunlar eğlence sektörüne hizmet eden birinci grup ile devamlı çekişme içindedir. Yan yana sokaklarda yaşayan iki ayrı alem açık bir şekilde göze çarpmaktadır. Birinci grubun kullandığı İstanbul'un otantik şivelerinden ikinci grupta rastlanmamaktadır. Birinci grupta nüfus kâğıdı bile olmadığı için okula gidemeyen çocuklar ikinci grupta görülmemektedir. İkinci grup mahallenin Sulukule olarak adlandırılmasından şikâyetçidir (Anon 1994, syf.70-71).⁴

SGD, faaliyet gösterdiği bu mahallelerin özgün dokusunu göz önünde bulundurarak çalışmalarını yürütmektedir. Sadece Roman çocuklarla değil bu semtte yaşayan farklı etnik kökenlerden çocuklarla çalışmalarını sürdürmektedir.

Bir sonraki bölümde SGD gönüllülerinin, dernekte ve okullarda yürütülen çalışmalara dair değerlendirmelerine yer verilmektedir.

1 Bu sokaklar Sulukule yıkımından önce mahallenin kendine has sokak ve yapı dokusunu yansıtan sokaklardı. Kentsel dönüşüm nedeniyle mahallenin sokak dokusu tamamen bozulmuş ve bu tarihi sokaklara ait hiçbir iz kalmamıştır. Sulukule Platformu gönüllülerince Zuhuri Sokak tabelası yıkım sırasında hafriyat alanından kurtarılmıştır. Tabela halen derneğin duvarında asılı bulunmaktadır.

2 Sulukule'nin en görkemli yılları 1950'ler ve 1960'lardır. Bu dönemde Sulukule'deki üç Eğlence Evi'ne ancak randevu ile gelmenin mümkün olduğu söylenir. Zeki Müren, Müzeyyen Senar gibi birçok ünlü ses sanatçısı eğlenmek amacıyla Sulukule'ye gelir. Menderes döneminde, Vatan Caddesi yapılırken, Edirnekapı'da surların bir bölümü ve Sulukule'de 29 ev yıkılır. Bu yıkımın ardından Romanlar sur boyuna yerleşmiş olan Haticesultan ve Neslişahsultan mahallelerine (bugünkü Sulukule) yerleşir.

3 Bu sokaklar Sulukule yıkımından önce mahallenin kendine has sokak ve yapı dokusunu yansıtan sokaklardı. Kentsel dönüşüm nedeniyle mahallenin sokak dokusu tamamen bozulmuş ve bu tarihi sokaklara ait hiçbir iz kalmamıştır.

4 Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt:7

2. Saha Çalışmaları

2.1. Yöntem

“ Kuşlar uçar
Balıklar yüzer
Çocuklar oynar.

- Garry Landreth, Oyun terapisti ve yazar

Sulukule Gönüllüleri Derneği, kuruluşundan bu yana, sahadaki ihtiyaçları göz önünde bulunduran bir çalışma şekli belirlemiştir. Yıkımdan etkilenmiş, bu sebeple eğitim hayatından kopmuş Roman çocukları okula kazandırmak için başlayan çalışmalar, bugün oyunla öğrenme metodunun benimsenmesi ile, sürecini şimdilik tamamlamıştır.

“ Sahada, doğrudan ve özel olarak hedef grubu takip etmek; farkında olmak canlı ve değerli hissettiriyor.

- Hamit Levent, Sivil Toplum Çalışanı, SGD Gönüllüsü

Sulukule Gönüllüleri Derneği tarafından Uluslararası Çocuk Merkezi için hazırlanan “Roman Çocuklar: Okuyacağız da Ne Olacak?”⁵ başlıklı bilgi notunda da ifade edildiği gibi çocuklardaki davranış ve uyum problemlerinin düzelebilmesi için uzun zamanlı çalışma gereklidir. Kimi zaman, risk altındaki çocuklarda görülen davranışların düzelmesi, yıllar süren

5 http://www.cocuklarlagucluyuz.net/wp-content/uploads/Roman_Cocuklar_BASKI_09.08.20171.pdf

bir çalışmayı gerektirmektedir. Dezavantajlı gruplarla, ruhsal travmaya maruz kalmış kişilerle çalışmada, rutini sağlamak ve devam ettirmek çok önemlidir. Bu nedenle çalışmalarımız, çocukla birebir çalışma ve bir okul dönemi boyunca çocuğun ilerlemesini ve gelişimini takip etme modeline dayanmaktadır.

Aşağıdaki örnekte görülebileceği üzere, aynı çocuğa ilişkin özel takip formları ile çocukla çalışan farklı gönüllülerin önceki haftalara yönelik bilgi edinmesi hedeflenmiştir. Çocuğa özel takip formlarında öne çıkan temalardan biri çocuklarda görülen çekingenlik ve sessiz kalmadır. Çocukların sessizlik ve çekingenliğini üzerinden atmaya başlaması zaman almakta ve emek gerektirmektedir. Yine de çocuklar kendilerini resim gibi araçlarla ifade etmeye çalışıyor ki bu çocuklar adına olumlu bir gelişmedir.

- 1. hafta değerlendirme:** İlk kez gelmesinden kaynaklı olduğunu düşündüğüm bir çekingenlik vardı. Çok sessiz bir çocuk. Derslerinde yardıma ihtiyacı var.
- 2. hafta değerlendirme:** Hala çekingenliği devam ediyor. Çok soru sormuyor Sizin onu aktifleştirmeniz lazım. Okulda eksigi var, ama anlatıldığında kavriyor. Birebir etütlere ihtiyacı var.
- 3. hafta değerlendirme:** Konuşma ve soru sormada çekingen. Anlamadığı zaman da anlamadım demeye çekiniyor. Ders konusunda biraz eksigi var.
- 4. hafta değerlendirme:** Bu hafta anlamadığı konu olmadığını söyledi. Resim yaptı ve ardından kitap okudu. Çok sessiz bir çocuk. Hala çekingen davranıyor.
- 5. hafta değerlendirme:** Fen testi çözdü. C. ile konuştuğumuz zamanlar katıldı. Sessizdi.
- 6. hafta değerlendirme:** Türkçe çalıştık. Başta sessizdi. Dersler bitince sohbet ederken daha çok konuştu. Okuldan, derslerden konuştuk.
- 7. hafta değerlendirme:** Uzun zamandır birlikte çalışmamıza rağmen hala çok sessiz ve çekingen. Özgüven eksikliği olduğunu tahmin ediyorum. Resim yapmayı seven bir çocuk.
- 8. hafta değerlendirme:** Geldiğimde bana bir not verdi. İletişimimizin iyi olduğunu düşünüyorum. Kendi ilk defa ders çalışmak istedi. Sorular sordu. Bugün oldukça iyiydi.
- 9. hafta değerlendirme:** Bugün çok neşeliydi. Sessizliğini yavaş yavaş atmaya başlıyor. Daha rahat hissediyor kendini. Bugün bana mektup yazmış. Beni çok mutlu etti.

Rapor, okulların açık olduğu ilk yarıyıldaki çocuklara yönelik derse destek etütlerine dair değerlendirmeler içerirken, ikinci dönemden itibaren oyunla öğrenme aşamasına ilişkin bilgiler içeriyor. Belediye tarafından bölgede açılan Bilgi Evi'nde çocuklara etüt desteğinin

verilmeye başlamasıyla, çocukların kendini ifade edebileceği zamanlar sunabilmek için, dernek içinde yaş gruplarına uygun, oyunla öğrenme saatleri oluşturulmuş, Haziran ayına kadar devam ettirilmiştir. Oyunla öğrenme teknikleri için Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı'nda (YÖRET) yaratıcı drama ve kutu oyunları eğitimlerine katılım sağlanmış, materyaller temin edilmiştir.

Çocukların oyun oynanarak; problem çözmeyi öğrendiklerine sosyalleştiklerine ve karar verme becerilerini geliştirdiklerine inanıyoruz ve dernek içerisindeki çalışmalarımızı bu temel üzerinde şekillendiriyoruz.

Raporda yer alan bulgular 9 ay boyunca gönüllüler ve eğitimler tarafından, haftada 5 gün devam eden etkinliklere dair doldurulan formların sonuçlarına dayanıyor. Raporun bulguları gönüllülerin ve eğitimlerin gözlemlerini yansıtmakta, onların, etkinliklere dair kanaatlerine dayanmaktadır.

Oyunla Öğrenme

Edith Cowan Üniversitesi Eğitim Görevlisi Lennie Barblett'in belirttiği gibi oyun çocukların "keşfetmelerine, tanımlamalarına, tartışarak anlaşmalarına, risk almalarına ve anlam yaratmalarına izin verir. Oyunun entellektüel ve bilişsel yararları çok iyi bir şekilde belgelenmiştir. Kaliteli oyun deneyimleri olan çocuklar iyi gelişmiş hafıza becerilerine, dil gelişimine sahip olmaya daha meyillidirler ve davranışlarını düzenleyebilir, gelişmiş okul adaptasyonuna ve akademik öğrenmeye öncülük edebilirler.

Oyunun en önemli faydalarından biri de sosyal yeterlilik gelişimini desteklemesidir. Çocuklar, ilişkiler kurabilir karışıklıkları çözmeyi öğrenebilir, uzlaşabilir ve davranışlarını adapte edebilir. Oyunda, kendi tercihlerini yaptıkları için çocukların iyimserlik ve başarı hisleri artmış olur."

2.2. Değerlendirme Süreci Aktörleri

Bu rapor, Eylül 2016 ve Haziran 2017 arasında Sulukule Gönüllüleri Derneği'nin dernek mekânında gerçekleştirdiği faaliyetler ile Akşemsettin İlkokulu ve Hattat Rakım Ortaokulu'nda toplam 115 çocukla gerçekleştirdiği çalışmalarını kapsıyor.

2.2.1. Okullar

Dernekteki çalışmalara Fatih bölgesinde bulunan 11 farklı okula ve Açık Lise'ye devam eden çocuklar katıldı. Katılan çocuklar arasında en fazla sırasıyla Akşemsettin İlkokulu, Hattat Rakım Ortaokulu ve Karagümrük Ortaokulu'nda okuyan çocuklar bulunuyor.

2.2.2. Çocuklar

Raporda izlediğimiz çalışmalara 1. sınıftan 11. sınıfa kadar 115 çocuk ve genç katıldı. 7 yıldır takip ettiğimiz ve artık lise çağlarına erişmiş çocuklar da hedef kitemizde önemli bir yere sahip bulunuyor. Aşağıda birlikte çalıştığımız çocukların yaş grubuna göre dağılımı bulunmaktadır.

Çocuk Sayısı Grafiği

2.2.3. Gönüllüler

SGD’de gerçekleşen çalışmaları 41 gönüllü ve 8 eğitmenin desteği ile yürüttük. Gönüllülerin dörtte biri 1 yıldan daha fazla gönüllülük yapıyordu.

Uluslararası Çocuk Merkezi için hazırladığımız “Roman Çocuklar: Okuyacağız da Ne Olacak?” başlıklı çalışmada da altını çizdiğimiz gibi Sulukule ve Karagümrük’te gerçekleştirdiğimiz çalışmaların temel hedeflerinden birisi de, uzun yıllardır gönüllülerimizle birlikte çalışan çocukların, kendi yaşadıkları bölgedeki diğer çocuklara rol model olmalarıdır. Kuruluşumuzdan

bu yana yüzlerce gönüllü ile temas kurduk. Profesyonel yaşamlarına atılmış kimi gönüllülerimizle bugün de iletişimimiz devam ediyor. Çalışmalara katılım gösteren gönüllülerimizden de benzer yönde olumlu geri bildirimler alıyoruz. Çalıştığımız çocukların, üniversiteli genç gönüllülerle iletişimde olmasının birçok avantajı bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi çocukların özdeşim kurmalarına olanak sağlamasıdır. Özdeşimin gerçekleşebilmesi için yakın bir ilişki gereklidir. Bu sebeple her bir çocukla birebir çalışılması önemlidir. Çocuğun iletişimde olduğu genci rol model alması, onda hayranlık duyduğu özellikleri taklit etmesiyle gerçekleşir. “İyi ve güvenilebilir insanlar da var”, “Gelecek sadece kötü şeyler getirmeyebilir”, “Ben de onun gibi olabilirim”, “Ben de çabalarsam, başarabilirim,” çocukların zihninde canlanmasını arzuladığımız cümlelerdir.

Bizim gibi yerel kurumlar, yeterli sayıda profesyonel çalışan istihdam edemediği için, bu çalışmalarını gönüllü desteğiyle sürdürmektedir. Bu da, deneyimli ve donanımlı bir gönüllü profili gerektirmektedir. Gönüllülerin alanda verimli çalışabilmeleri için desteklenmesi bu sebeple çok önemlidir.

“*Dernek gönüllülük yaptığım bir yerden öte kendimi ifade edebildiğim ve özgür hissettiğim bir yer. Bana yanlış yapma kaygısı gütmeden yeni şeyler deneyimleme alanı sağlıyor.*

- Yağmur, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümü öğrencisi

2010 yılında Toplum Gönüllüleri Vakfı'nın Dönemsel Yaz Projesi ile TOG gönüllüleri ile tanıştık. 2014 yılına kadar gönüllü ihtiyacımız TOG örgütlenmeleri desteği ile karşılandı ve gönüllü sayımız arttı. 2014 yılından sonra, deneyimli gönüllülerimizin öncülüğünde gönüllü çağrımızı genişlettik. Bugün yaz döneminde 100-150; kış döneminde 50-60 gönüllü başvurusu ile, geniş bir gönüllü ağına sahibiz. Kuruluşumuzdan bu yana yüzlerce gönüllü ile temas kurduk profesyonel yaşamlarına atılmış kimi gönüllülerimizle bugün de iletişimimizi devam ettirmektediriz.

“*Dernek her şey önce derin bir ait olma hissi veriyor. Yapılan faaliyetlerin bir alt üst ilişkisinden; gönüllülerin atölyelerin, etkinliklerin oluşturulması, yönetilmesi kısmına dâhil edilmesi bu ait olma hissini pekiştiren en büyük etkenlerden biri. Burası aynı zamanda üretmeye, dostluğa en yakın olduğum yerlerden biri.*

- Ayşegül, Psikoloji bölümü mezunu

“*Doğru yerde ve doğru zamanda güzel şeyler yapmaya çalıştığımı hissediyorum.*

- Hatice, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümü öğrencisi

“*[Dernekte] Mutlu ve enerjik hissediyorum.*

- Tuğçe, Sosyal Hizmet bölümü öğrencisi

“ Kimisi zaten benden önce de dernekte olduğu için orayı çok içselleştirmişler ve ben onlarla oldukça bunun arttığını gördüm. Ayrı bir bağları var gibi. Ayrıca ilk katıldığım dönem benimle hiç konuşmayan çocuklarla bu sene resim yaptık beraber. İletişimimiz gelişti.

- Binnur, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümü öğrencisi

Bu raporun hazırlandığı dönem çalışmalarımıza katkı sunmuş gönüllü ve eğitimlerimiz:

Arda Hasbioğlu, Aysun Koca, Ayşegül Kanal, Aytül Özcan, Beliz Beşışık, Berke Aksoy, Binnur Daimagüler, Büşra Arslan, Cem Avcı, Cem Demirayak, Çağrı Küpeli, Didem Bıçakçı, Dilara Koç, Ecehan Özgören, Elif Çetin, Elif Derin, Elif Yıldırım, Emine Öngüç, Esra Aksoy, Fatmagül Tezcan, Gizem Nalbant, Gizem Özmen, Gökçe Uysal, Gülce Türker, Gülfize Yıldız, Kadir Özdemir, Melis Aras, Merve Yaşasın, Müslüm Piren, Nazan Bekiroğlu, Nil Delahaye, Nur Duruk, Olcayto Art, Onur Güze, Öykü Yılmaz, Perim Zengin, Reha Yılmaz, Sedanur Hızır, Sedef Kanat, Sezin Işıklı, Sümeyye Koşukulu Şefika Kübra Kalender, Şeyda Öztaş, Tolga Turgut, Tuğçe Boztaş, Tuğçe Kul, Yağmur Pal, Yakup Yıldırım, Yasemin Akant, Zinnure Türe

Gönüllülerimizin çocuklarla buluşmadan önce bir oryantasyondan geçmesini önemli buluyoruz. Bu nedenle yılda iki kez bir tam günlük bir program hazırlıyoruz.

Bu programda; sivil toplum ve gönüllülük kavramlarına değiniyoruz, SGD'nin geçmişi ve yaptığı çalışmalar ile ilgili bilgilendirmeler yapıyoruz, gönüllüleri Çocuk Hakları, ayrımcılık, risk altındaki çocuklarla çalışma konularında güçlendirmeye çalışıyoruz, kendi deneyimlerimizi paylaşıyoruz. Tüm bu bilgilendirmelerden sonra Simülasyon çalışması ile birlikte öğrendiklerimizi pratiğe döküyoruz.

Simülasyon bölümü, ayrıca önem verdiğimiz bir kısım oluyor. Bu bölümde çocuğun gönüllülerden özel bilgileri istemesi, çocuğun gönüllüler ile fazlaca fiziksel temasta olması, hediye talebinde bulunması, özel hayatı ile ilgili bilgileri açıklaması, dernek içi uyumsuzluklar ve ergen gruplarla yaşanan sorunlar karşısında nasıl davranılması gerektiğine dair deneyimli gönüllülerin desteği ile canlandırmalar gerçekleştiriyoruz. Canlandırmalar sırasında yeni gönüllüler aktif birer katılımcı oluyorlar. Ardından, sergilenen davranışlar ve nedenleri tüm katılımcılarla birlikte değerlendiriliyor ve zorlanılan kısımlar hakkında bilgiler paylaşıyor.

“ İlk başlarda çocuklara tedirgin yaklaşım riskli bir hareketlerinde paniğe kapılırken şimdi büyük ölçüde sakin kalıp verimli bir iletişim kurabiliyorum. Konuşma ve davranışlarının anlamını çözebiliyorum.

- Sezin, Siyaset Bilimi, İnsan ve Toplum Bilimleri bölümü öğrencisi

3. Bulguların Değerlendirilmesi

Değerlendirmeler, dernekte etüt ve oyunla öğrenme atölyeleri ile okul içindeki atöyelere katılan gönüllü ve eğitmenlerin çocuk ve uygulanan atölye hakkında oluşturulmuş özel bir form üzerindeki kişisel değerlendirmelerini içermektedir. Gönüllülerden ve çocuklardan elde edilen verilerin değerlendirmesini dernek içinde yapılan faaliyetler ve okul içinde yapılan faaliyetler olarak iki ayrı başlık içerisinde değerlendirdik.

İlk bölümde dernek içinde uygulanan etkinliklerin analizi yer almaktadır. İkinci kısımda ise okul içi etkinliklerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Dernek İçinde Uygulanan Etüt ve Oyunla Öğrenme Etkinliklerinin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Etüt ve oyunla öğrenme atölyeleri, ortaklaştırılarak etkinlik olarak değerlendirilmiştir. Bu bölümde dernekteki etüt ve oyunla öğrenme etkinliklerine çocuğun katılımın önemi, okul-eğitim ilişkisi, etkinlikler esnasında çocukta kaygı ve odaklanma durumları uyum süreçleri ve şiddetsiz iletişim kurma, oyunla öğrenme ile kazandırılmak istenen becerilerden bahsedilmiştir. Etkinliklere 72 çocuk katılmıştır.

3.1.1. Risk Altındaki Çocuklarla Çalışmada Katılımın Önemi

“Çocuklarla birlikte daha çok vakit geçirdikçe ve belirli bir düzen halinde devam ettiğimizde aramızda bir bağ kurulduğunu görebiliyorum. Bu bağ ve benim orada düzenli şekilde bulunma halim çalıştığım çocuklarda devamlılık, orada bulunma isteği ve etkinliklere katılımda artış yarattı bunu da fark edebiliyorum. Aramızda kurulan ilişkiden dolayı bazı davranışlarında değişiklik yaratmanın daha kolay olduğunu gördüm.

- Ecehan, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümü mezunu

Çocukların etkinliğe zamanında ve gününde gelmesi önemsenen bir aşamadır. Bu aşamayı, eğitim sistemine benzeyen katı kuralları olan bir yaklaşım amacıyla değil, çocukların hayatına rutini oturtmak adına önemseriz. Özellikle risk altındaki çocuklar, hayatlarında rutini yerleştirmek anlamında zorlanırlar ya da rutini yerleştirmeyi başaramazlar. Amacımız çocukları rutinler sayesinde geliştirmektir fakat bu durumun esnek olabileceği kolaylaştırıcı gönüllüler tarafından her zaman bilinir. “Rutin, çocuğun benlik duygusunu geliştirir. İstikrar, çocukların kendilerini daha güvenli hissetmelerini sağlar.”

Serious Road Trip hikâyesi

Yıkım zamanı mahallede çocuklarla 1 ay boyunca her gün çalışan Serious Road Trip ekibi bir projenin yürütülmesi için gerekli olan istikrarı öğrenmemizi sağladı. Ekip hedeflerinin dışındaki işleri yapmaktan imtina etti ve işine odaklanmayı seçti.

Serious Road Trip ekibinin çalışmalarını izleyerek risk altındaki çocuklarla çalışırken rutinin önemini kavradık. Zira sirk ekibi, belirli işleri, istikrarlı bir şekilde yapmaya çabaladı. Çalışma mekânında, benzer saatlerde, belirli bir süre çalışmanın önemini kavradık. Çalışmanın sınırlarını çizmeyi ve rutini korumanın önemini fark ettik.

Çocuk etkinliğe zamanında geldi.

Çocuk etkinliğe aktif katılım sağladı.

Bu değerlere göre, çocukların çoğunluğu etkinliklere (etüt ve oyunla öğrenme atölyeleri) zamanında ve aktif bir şekilde katılım sağladı. Etkinliklere zamanında katılım sağlayamayan yaklaşık yüzde 30'u oluşturan çocukları da önemseyerek, ama başarının sayılardan ibaret olmadığına farkında olarak, çocuğun zamanında katılmamış veya aktif katılım sağlamamış olmasının nedenlerinin de araştırılması gerektiğini önemsiyoruz.

Özellikle risk altındaki çocukların, etkinlikte sadece izleyici olarak dahi olsa dernek mekânı içinde bulunuyor olması, katılım anlamında önemseydiğimiz bir durumdur. Buna örnek olarak gönüllünün çocuk özelinde yaptığı değerlendirmelerden birisi verilebilir: "Ödevi olmadığı için diğer çocukların ödevlerine yardım etti. Bulmaca yaptı ve satranç oynadı." Bir diğer örnek ise: "Geldi, ders çalışmadı. Sadece oturdu."

Diğer yandan, çocukları bir dönem boyunca düzenli olarak takip etmek de derneğin çalışma prensiplerinden birisi. Düzenli olarak katılım sağlayan çocuk ve onunla birebir ilgilenen gönüllü arasında güven bağı oluşuyor. Böylece, örneğin çocuğun birkaç hafta dikkatinin dağınık olduğunu gözlemleyen gönüllü 3 haftadan sonra artık daha dikkatli olduğunu gözlemliyor, yani çocukla çalışma 3-4 hafta sonra bir düzene oturuyor:

1. hafta değerlendirmesi: Ödevlerini yapmamıştı. Metinle alakalı sorular vardı. Yapmakta zorlandı. Dikkati çok dağınıyor. Odaklanamadı.

2. hafta değerlendirmesi: Matematik sınavı olduğu için ders çalıştık. Konuyu anlamış, çözebiliyordu. Eksik olduğu konuyu çalıştık. Dikkati çok dağınıyor.

3. hafta değerlendirmesi: Matematik ödevi vardı. Hiç yapmamıştı. Kendi çözmeye çalıştı. 1-2 soruda takıldı. Beraber yaptık. Uyumluymuş. Daha dikkatliydi.

4. hafta değerlendirmesi: İngilizce sınavı vardı. Ona çalıştık. Konuyu öğrenmişti. Sorular sordu. Çalıştık. Odaklanması geçen haftalara göre daha iyiydi.

5. hafta değerlendirmesi: Türkçe ve matematik çalıştı. Dikkat dağılması yok denecek kadar az. Sınavları iyi geçmiş. Çalıştığımız yerler çıkmış.

6. hafta değerlendirmesi: Bugün güzel, eğlenceli ders işledik. Derse güzel odaklandı ve kavradı. Mutlu ayrıldı buradan.

Rutine alışkın olmayan bir çocuğu değerlendiren gönüllünün farklı günlerdeki izlenimleri şöyle ifade buluyor: "Önceki hafta planlandığı gibi matematik ve dil ve anlatım kitaplarını getirmiş. Önceki haftaya göre daha ilgili ve istekliymiş. Derslere olan düzenli katılımı çok iyi bir gelişme."

Çocukların aktif katılımını önemsemekle birlikte, katılım göstermese de çocukların dernek çatısı altında bulunmasını ve bunu bir rutin haline getirmesini çocuklara rol model olma, çocukların kaliteli zaman geçirmesi ve sosyal ilişkiler kurması açısından değerli buluyoruz.

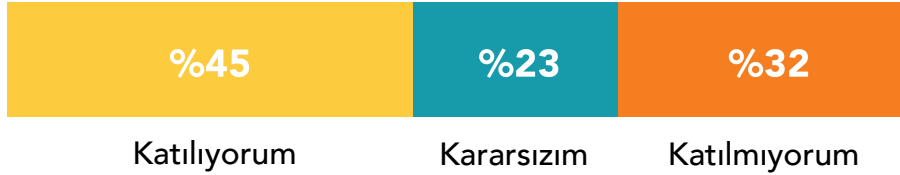
3.1.2. Dezavantajlı Çocuklar İçin Okul-Eğitim İlişkisi

“ **SGD:** *Senin için ne yapmamızı istersin?*

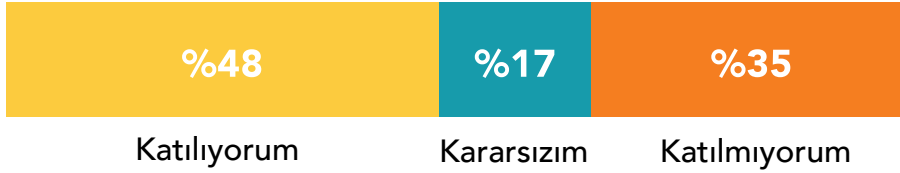
Y., Kız, 13 yaş: *Daha sıkı çalışarak, çalıştığımız konuları biraz daha eğlenceli hale getirerek, çalıştığımız konular hakkında oyun da oynayabiliriz.*

2011 yılında Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan bir makaleye göre "(...) okulu benimseyen öğrencilerde okulu bırakma eğiliminin daha düşük (% 16,4), okulu benimsemeyen öğrencilerde ise daha yüksek (% 23,8) olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin kendilerini okullarının bir parçası olarak görmeleri, büyük ölçüde okulda verilen eğitim, okul yönetiminin anlayışı ve öğretmenlerine duyulan memnuniyete bağlıdır. Nitekim Beekhoven ve Dekkers (2005) okul, öğrenci ve ebeveynler arasındaki ilişkiler ne kadar sorunsuz şekilde sürüyorsa, öğrencinin okuldan uzaklaşma ihtimalinin o ölçüde azaldığını saptamıştır."⁸

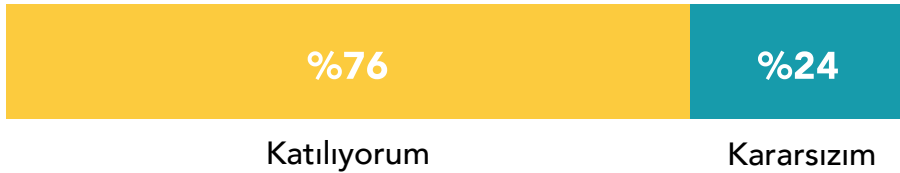
Çocuk konuyu okulda öğrenmişti.

Çocuk çalıştığımız konu hakkında soru sordu.

Etkinlik çocukların ilgisini çekti.

Bu değerlendirmeler ışığında, gönüllülerin çocukların okulda işlenen konuyu öğrendiği ve konu hakkında soru sormaya yatkın olduğu görüşünde olduğu anlaşılmaktadır. Dernekteki bu etkinliklerin çocukların fazlasıyla ilgisini çektiğini belirtmişlerdir. Diğer

8 Şimşek, H. (2011). Lise öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri (Güneydoğu Anadolu Bölgesi örneği) [Dropout tendency among high school students and its reasons (A case study in the Southeastern Anatolia Region)]. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi Journal of Educational Sciences Research, 1 (2), 27–47. <http://ebadjesr.com/>.

yandan çocukların okulda işlenen konuyu yeterince öğrenemediği ve konu hakkında soru sormadığı hakkında yorumda bulunan gönüllülerin oranı da dikkatle incelenmelidir.

“ *Genel gelişimlerine özellikle bilişsel anlamda okul başarısına dair büyük değişimler olduğunu söyleyememekle birlikte sosyal ilişkiler anlamında çeşitli değişimler olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.*

- Sedef, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümü mezunu

Çocukların özel ilgi beklentisi olduğu gönüllülerce şöyle dile getirilmekte, “Toplama yaparken çıkan sonuç iki basamaklı ise ne yapacağını bilemiyordu. Dersin sonunda artık öğrendi. Toplama yapmaya çalıştı. Sanırım özel ilgilenmem hoşuna gitti.”

Çocuğun anlama-öğrenme becerisinin gelişmesi, çocukla birebir ilgilenen gönüllünün de belirttiği gibi kendine güvenini pekiştiren bir beceri haline dönüşüyor. “Matematik ve edebiyat çalışıldı. Soru çözüldü. Soru çözerken yapabildiği olunca kendine güveninin geldiği kolaylıkla anlaşılıyor. Derneğe gelişimiz üzerine konuşuldu, bizim burada oluşumuza sevindiğini belirtti.”

Düzenli olarak katılım sağlayan çocuk ve onunla birebir ilgilenen gönüllü arasında güven bağı oluştuğu gözlenmektedir.

“Fen’den hücreleri çalıştık. Dersi okulda tam olarak anlamamış. Ödevden önce tekrar yaptık. Soruları yapabildikçe sevindi. Biraz daha anladı. Bu hafta çekingenliği de daha azaldı. Çok rahat sohbet edebiliyoruz.”

“(…) gecen hafta öğrendiklerini derste kullandığını, öğretmenden takdir gördüğünü, sınıfta derse katıldığını ve tek onun yaptığını söyledi. Buna paralel olarak derse aktif katıldı. Hevesliydi. Takdir görmek onu daha çok heyecanlı kıldı. ‘Bilmiyorum’ demekten çok, öğrenmeye odaklıydı.”

3.1.3. Çocukta Kaygı ve Odaklanma

“ **SGD:** *Senin için ne yapmamızı istersin?*

C., Kız, 11 yaş: *Benlen ilgilenmelerini, konuşmalarını isterim.*

Çocukta Kaygı Düzeyi Yüksekliği

Kaygı; her insanın doğuştan sahip olduğu, bizi tehlikelere karşı koruyan özelliğimizdir. Fakat bu kaygı düzeyi gündelik hayattaki işlevselliğimizi bozacak bir seviyeye eriştiğinde bizim için sıkıntılı durumlar oluşmaktadır. Kaygı düzeyinin yüksekliği çocuklarda en çok görülen sıkıntılardan biridir. Çocuklardaki kaygı durumları patolojik anlamda; özgül fobiler, sosyal anksiyete, ayrılık anksiyetesi, yaygın kaygı bozukluğu ve obsesif kompulsif bozukluk şeklinde görülmektedir. Fakat bunlar ileri

düzey kaygıların neden olduğu bozukluklardır ve çoğu çocuk için bunlardan bahsetmeye gerek yoktur.

Çocuklarda kaygı düzeyinin yüksek olmasının biyolojik ve çevresel nedenleri olabilir. Bu nedenlerde en büyük pay anne babaya aittir. Anne ve babalardaki yüksek kaygı düzeyi çocukları etkilemekte ve bu kaygı çocuklara aktarılmaktadır. Örneğin; ayrılık anksiyetesi yaşayan bir çocuk için mutlaka aile görüşmeleri yapılması ve özellikle anne babadaki ayrılığa dair atıflar sorgulanmalıdır. Bunun yanında çocuklarına karşı mükemmeliyetçi ya da aşağılayıcı bir tutum içerisinde olan anne babalar da çocuktaki kaygı düzeyini artırmaktadır. Çocuklar için önemli olan bir diğer etken güven ortamıdır. Evlerinde huzursuzluk yaşayan, bakım veren kişi ile sağlıklı bir bağlanma yaşayamayan çocukların da kaygılı bir tavır içerisinde oldukları gözlemlenebilir.

Sosyal ortamlara dahil olamama, kısıtlı arkadaş çevresi de yüksek kaygının sonuçlarındandır. Kaygı çocuklarda bir odaklanma sorununa yol açıp, akademik başarılarında düşüklüğe neden olabilir. Dışarıdan tembel ve yaramaz olarak adlandırılan çocuklar, yüksek kaygılarını tolere etmek ve yaşadıkları güvensizlikten kurtulmak için bu yollara başvuruyor olabilir.

Çocuk etkinlik sırasında endişeli ve kaygılıydı.

Çocuk etkinliğe odaklandı.

Çocuk etkinlik sırasında sıkıldı.

Odaklanma sorunu güven bağı kurulduktan sonra aşılabiliyor. Bir gönüllümüzün buna dair değerlendirmesi şöyledir: "Odaklanmada sıkıntısı var. Algısı sağa sola kayabiliyor. Biraz içine kapanık ancak alışınca rahatladı."

Bir başka gönüllü ise değerlendirmesinde şöyle söylüyor: "Verimli bir gündü. Farklı alanlarda birlikte etkinlikler gerçekleştirildi. Bu süreçte aktif iletişime açık ve uyumlu oldu."

El-göz koordinasyonu konusunda başarılıydı. Etkinlik sırasında odaklanmakta ve aynı zamanda farklı etkinliklerle ilgiliydi.”

Dernekteki oyunla öğrenme atölyelerinin çocuklar üzerindeki etkisini gözlemleyen bir gönüllünün değerlendirmesi: *“Abalone ve Mandala oyunlarında çocuğun odaklanma sorununda azalma gözlemlendi.”*⁹

Benzer şekilde, dernekte oyunla öğrenmenin, çocuğun bilişsel gelişimine etkisini gözlemleyen bir gönüllünün değerlendirmesi şöyle oluyor: *“Derse geldi fakat ödevi olmadığı için satranç oynadı, oynarken dikkati hiç dağılmadı.”* Satranç, dernekte tüm oyunlar arasında çocuklarca en fazla sevilen ve oynanması talep edilen oyundur.

Bir Eğitim Aracı Olarak Satranç

Risk altındaki çocuklarla çalışırken en sık gözlemlediğimiz davranış biçimleri sık sık kavga etme eğilimi ve odaklanamama olabiliyor. İşte bu noktada uzun vadede satranç çalışmasını yürüttüğümüz çocuklarda; oyunun gereği olarak tek bir hedefe kilitlenme ve stratejik düşünmenin konsantrasyon becerilerini geliştirdiğini izledik. Bununla beraber rakibin yapacağı hamleyi öngörmek ve kendi hamlesini buna bağlı olarak kurgulamak çocukların mantıksal gelişimine katkı sağlayarak hayal güçlerinin gelişmesini sağladı.

Oyun esnasında *“Mesele oyunun nasıl sonuçlandığı değil, oyunu keyifle oynamak”* fikrini sürekli tekrarlanması sayesinde, çocukların zamanla zorluklar karşısında mücadele etme, kurallara uyma, karşındakini tebrik edebilme, yenilgi karşısında rakibine sözlü ve fiziksel şiddet uygulamama gibi kişiliklerini olumlu yönde etkileyen özellikler kazandılar.

Oyun sonunda başarı sağladıklarında, başarının verdiği mutlulukla birlikte motivasyonları artarak oyunu tekrar oynama isteklerinin arttığını gördük. Başarısında mutluluk duyan çocuk daha fazla başarılı olma eğiliminde oldu.

Satranç bir eğitim aracı olarak kullanmanın risk altındaki çocukların özellikle görsel, mantıksal ve davranışsal gelişimlerine büyük katkı sağladığını izliyoruz.

3.1.4. Uyum Süreçleri ve Şiddetsiz İletişim Kurma

“Çocuklarla çalışırken değişimi kısa vadede gözlemleyemiyoruz. Ancak 4 yılın sonunda çocuklar gerçekleştirdiğimiz çalışmalarla birlikte çocukların özellikle sosyal becerilerindeki gelişimi gözlemledim diyebilirim. Kendi akranlarıyla yaptığımız grup çalışmalarındaki uyum sağlayabilme, toplum içerisindeki davranış kurallarını öğrenme ve kullanma, kaygı ve streslerinde azalma, kendilerini ifade etme becerinde

9 Abalone ve Madala oyunları YÖRET Vakfı tarafından derneğe bağışlanan, nasıl oynanacağına ve çocuğu hangi alanlarda geliştirdiğine dair gönüllülerimize eğitiminin verildiği oyunlardandır.

artış, öfke problemi yaşayan çocuklarda öfke patlaması yaşama sıklığının azalması gibi farklar söz konusu.

- Esra, Kimya Mühendisliği bölümü öğrencisi

Şiddet

Şiddet kavramının nerede başlayıp nerede bittiği coğrafyadan coğrafyaya, kültürden kültüre çok fark eden bir konu. Çalıştığımız bölge olan Karagömrük'te bir davranışın şiddet olarak adlandırılması için ise şiddetin ciddi boyutlarda olmasını gerektiriyor. Peki bu şiddet çocukları nasıl etkiliyor?

En başta anne ve babaların çocuklarını terbiye yöntemi olarak başvurdukları ilk yöntem olarak karşımıza çıkıyor. Çocuklar istenmeyen bir davranış sergilediğinde, anne ve babalardan ya da çocuğun bakımını üstlenen kişiden çocuğa yönelik sözlü ya da fiziksel bir şiddet uygulanabiliyor. Bunun yanında çocuklar şiddetin direkt nesnesi olmasalar da semtteki ortam nedeniyle bir gün içerisinde çoğu kez şiddete tanık oluyorlar. Henüz baş etme mekanizmaları yeni gelişen ve çoğunlukla kendilerinin bakımını üstlenen kişilerin baş etme mekanizmalarını devralan çocuklar kendi ilişkilerinde de şiddeti bir sorun çözme mekanizması olarak kullanmaya başlıyorlar. Literatürdeki araştırmalardan öğrendiğimiz gibi çocukluk dönemlerinde şiddete maruz kalmış kişiler ileriki yaşamlarında bir nevi 'faille eşleşme' yaşayarak şiddetin direk uygulayıcısı olmakta. Ayrıca kadınlar ile yapılan araştırmalar göstermiştir ki çocukluk döneminde annesinin, babası tarafından şiddete maruz kaldığını gören kişiler kendi evliliklerinde eşleri tarafından şiddete maruz kalmaktadır.

Çocuğun akranlarıyla olan ilişkisi okul terki riskiyle bağlantılı bir faktördür. Akran şiddetinin yanı sıra, daha önce okulu terk etmiş bir arkadaş çevresi, okulla bağı zayıf çocukları daha kolay etkilemektedir¹⁰.

Akranlarının etkilediği bir çocuk hakkında o günkü gönüllünün değerlendirmesi şöyle olabiliyor "... uyumlu bir çocuk ama arkadaşları ya da dışarıdan herhangi bir faktörün etkilemesine çok açık. O an yapması gerekeni bilmesine rağmen akran etkisinde kalıp aykırı davranabiliyor."

Berber çalıştığı arkadaşları ile uyumlu çalıştı.

Gönüllülerin değerlendirmelerine göre, çocukların dernekte beraber çalıştığı arkadaşları ile uyumlu çalışmasına katılan ve katılmayanlar birbirine eşit orandadır. Uyumlu

10 Uysal, A. (2008). Okulu Bırakma Sorunu Üzerine Tartışmalar: Çevresel Faktörler. Millî Eğitim,37 (178), 139-150.

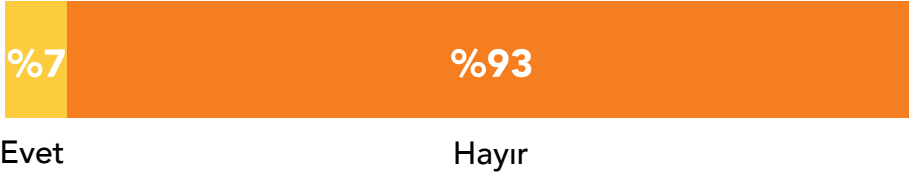
çalışma ortamı en fazla sırasıyla 9. sınıf ve 2. sınıf öğrencilerinin katıldığı etkinliklerde yakalanırken, uyum problemi en çok sırasıyla 1. sınıf, 11. sınıf, 7. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerinde gözlenmiştir.

Sözlü şiddetin fazlaca yaşandığı daha büyük sınıfa devam eden öğrenciler için, alanında deneyimli ve son sınıfa giden gönüllülerimiz, çocuğun kaygı düzeyiyle alakalı etkinlikler de planlamıştır: *“Sınav kaygı ölçeği ve verimli ders çalışma üzerine konuşuldu. Farkındalık ve kaygı konusunda düşünüldü.”*

Etkinlik sırasında beraber çalıştığı arkadaşlarına sözlü şiddet uyguladı.

Etkinlik sırasında beraber çalıştığı arkadaşlarına fiziksel şiddet uyguladı.

Etkinlik sırasında beraber çalıştığı arkadaşlarına sözlü ve fiziksel şiddet uygulamayan çocukların oranı, uygulayanlara göre belirgin bir şekilde fazla olsa da, Karagümruk bölgesinde özellikle akranlarına karşı fiziksel şiddet çocuklar arasında yaygın bir davranıştır.

Etkinlik sırasında beraber çalıştığı arkadaşlarına sözlü şiddet en fazla şiddet 3. ve 4. sınıfa giden çocuklar arasında gözlenmiştir.

Etkinlik sırasında beraber çalıştığı arkadaşlarına fiziksel şiddet en fazla sözlü şiddette olduğu gibi, 3. ve 4. sınıfa giden çocuklar arasında gözlenmiştir.

Çocuklar arasında sözlü şiddetin meydana geldiği anların yüzde 45'i fiziksel şiddete dönüşmüş, yüzde 55'inin, etkinliğe eşlik eden gönüllünün kolaylaştırıcılığında, fiziksel şiddete dönüşmesi önlenmiştir.

3.1.5. Çocuklarla Çalışmada Etkili Bir Model: Oyunla Öğrenme

Çalışmanın başında oyunla öğrenmeden bahsetmiştik. Burada gönüllülerin oyunla öğrenme konusundaki görüşlerine yer verilmektedir. Bu noktada daha çok grup çalışması ve atölyenin hedeflediği becerilere yönelik değerlendirmeler ağırlık kazanmıştır.

Oynanan oyunlarla çocuklara kazandırılmak istenen beceriler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

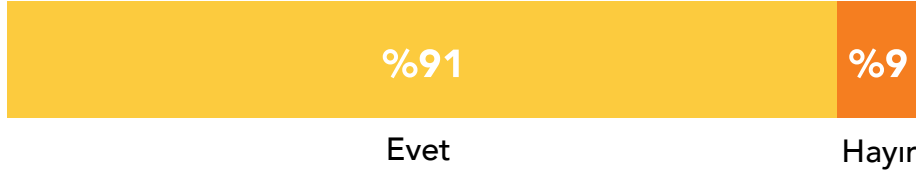
- Şiddetsiz iletişim kurma
- Uyum becerilerinin gelişmesi

- Odaklanma sorununda azalma
- Kaygı düzeyinde azalma
- Özgüveni artırma
- Sosyal adaptasyonu artırma

Atölye öncesi, oynanacak oyunun hangi beceriye yönelik olduğu belirlenmiş, atölye sonrasında ise grup içindeki çocuklara yönelik hangi becerilerde başarı sağlandığı hakkında atölyeyi yürüten gönüllülerin öznel değerlendirmeleri alınmıştır.

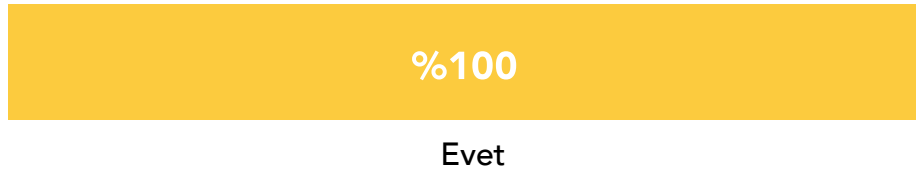
Şiddetsiz iletişim kuruldu.

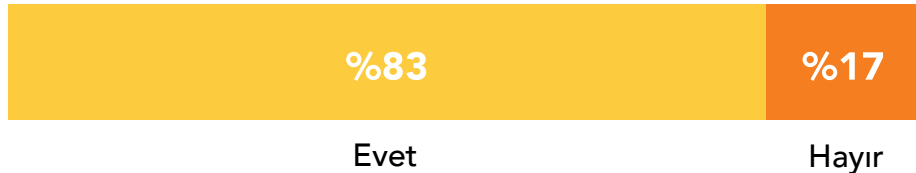
Gönüllüler nezdinde çocukların oyunlar aracılığıyla geliştirdiği nitelikler yukarıdaki grafikte özetlenmektedir. Grafiğe baktığımızda oyunların çocukların en çok uyum becerilerinin gelişmesine katkıda bulunduğu gözlenmiştir. Çocukların odaklanma sorunu baki kalmakla birlikte oyunların odaklanmayı kolaylaştırdığı söylenebilir. Aynı zamanda çocukların kaygı düzeyinde azalma, şiddetsiz iletişim kurabilme, özgüvenin artması ve sosyal adaptasyonu sağlama da yine gönüllüler tarafından çokça gözlenmiştir.

Dernekte oynanan oyunlara dair gönüllünün gruba dair izlenimleri şöyledir: "... hep birlikte ısınma oyunu ve elektrik¹¹ oyunu oynadık. Çok keyif alıyor ve genel olarak kendilerini daha iyi ifade ediyorlardı ısınma oyunlarında. Diğer haftaya oranla bugün daha konuşkan daha kendilerini iyi ifade ettiler."

Uyum becerilerinin gelişmesine destek olundu.

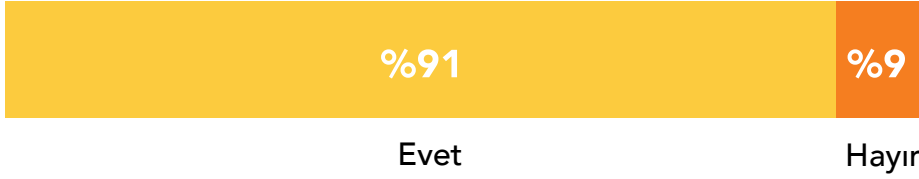

Odaklanma sorununda azalmaya destek olundu.

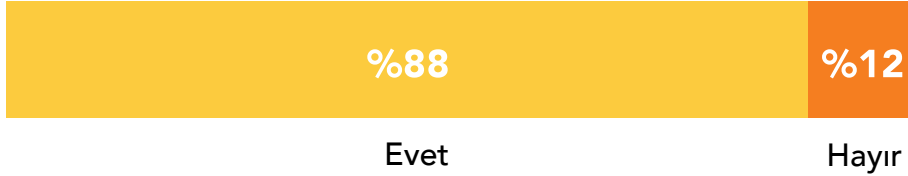

11 Elektrik, YÖRET Vakfı eğitimcilerinden öğrendiğimiz ve çocuklar arasında oldukça sevilen bir oyundur. Oyun sırasında, iki gruba ayrılan çocuklar iki sıra halinde, el ele tutuşup sıranın başından el sıkma olarak başlayan elektrik akımını diğer eliyle arkadaşının elini sıkarak iletirler. Elektrik sıranın en başındaki kişiye geldiğinde ise, diğer gruptaki çocuktan daha önce ortadaki nesneyi almaları gerekir. Atölyelerin ilk haftalarında ele ele tutuşmak istemeyen çocuklar, oyunda başarılı olabilmek için el ele tutuşmaları gerektiğinin farkına vardılar. Zamanla sessiz kalıp odaklanan grubun çok daha hızlı olduğunu gördüler. Özellikle iletişim kurma ve ekip çalışması konularında çocukların güçlendirilmesinin yanında, bu uygulama ile aynı zamanda odaklanma becerilerinin güçlendiği görüldü.

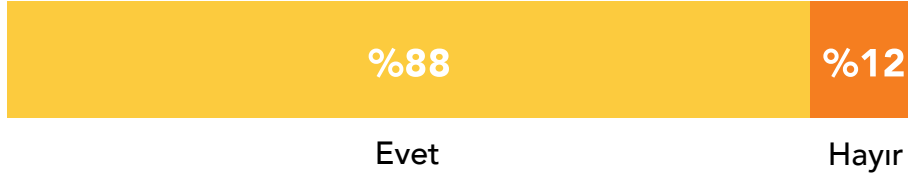
Kaygı düzeyinde azalmaya destek olundu.

Özgüveni artırmaya destek olundu.

Sosyal adaptasyonu artırmaya destek olundu.

Değerlendirmelere göre, atölye öncesi hedeflenen beceriler, atölye sonrasında çocuklarda yüksek oranda gözlemlenmiştir. Ancak bu sonuçlar, katılımcı tüm çocukların uyum, şiddet, kaygı gibi yaşamlarında önemli bir yere sahip olan hislerinin giderildiği anlamına gelmemektedir. Sonuçlar, yalnızca atölye boyunca çocukta gözlenen iyi davranışları ifade etmektedir. Sözü edilen bu iyi davranışların çocukların tutumu haline gelmesi için, önceki kısımlarda derneğin çalışma prensibi olarak ifade edilen, çocukla düzenli, tutarlı ve uzun süreli bir çalışma ortaya konmalıdır.

3.2. Okul İçinde Uygulanan Atölyelerin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Okulda ders saatinde Akşemsettin İlkokulu ve Hattat Rakım Ortaokulunda, 6-14 yaş arası çocuklarla gerçekleşen atölyeler, eğitimciler tarafından yapılan değerlendirmelere göre incelenmiştir. Söz edilen atölyeler, ritim, masal, spor ve beden hareketi atölyeleridir. Atölyelere 43 çocuk katılmıştır.

Okullarda gerçekleştirdiğimiz faaliyetler, okulu terki önlemek için 2009 yılından beri kullandığımız yöntemlerdir. Karagömrük bölgesinde kimliği olmayan, okulu bırakmış, okulla hiçbir ilişkisi olmamış çocuklar bu sayede okula başlamıştır.

SGD olarak okul içinde çalışma nedenlerimiz şöyledir:

- Okul çağında olduğu halde, okulda bulunmayan çocuk risk altındadır. Bu yüzden okulu terki önlemek çok önemlidir.

- Risk altındaki çocuklarda kendine zarar veren birçok davranış görülmekte, otoriteyle ve çevresiyle uyumsuz hareketler görülebilmektedir. Bunların önlenmesi ya da yeni davranışlar öğretilerek düzeltilebilmesi için çocuğu okulda tutmak, okula devam etmesini teşvik etmek gerekmektedir.
- Çocuğun güvenli bir bağlanma modeli geliştirebilmesi için, istikrarlı ve uzun süren bir çalışma gereklidir.
- Okulda yapılan ders dışı etkinlikler, çocuğun okulu sevmesine ve okulla bağ kurmasına destek olmaktadır.
- Çocuklarla hak temelli çalışmalar yürüten uzmanların okulda çalışması, olası hak ihlallerinin önüne geçilmesine destek olmaktadır.
- Çocukların kendilerini ifade edebilmeleri için araçlar yaratmak gerekmektedir. Okul atölyeleri, risk altındaki çocukların okulu terkini önleme çalışmalarının önemli bir parçasıdır.

Sulukule Gönüllüleri Derneği tarafından Uluslararası Çocuk Merkezi için hazırlanan “Roman Çocuklar: Okuyacağız da Ne Olacak?” başlıklı bilgi notunda da ifade edildiği gibi her bölgenin, her okulun kendine has bir yapısı vardır. Bu sebeple okul faaliyetlerinin organizasyonu, bölgenin, okulun ihtiyaçlarına göre belirlenmelidir. Spor ve kültürel faaliyetlerin (resim, müzik, drama, ritim, fotoğraf, heykel vb) okul terkini önlemekte etkin yöntemler olduğu aşikârdır. Ancak, bu tek başına sorunu çözmeye yeterli değildir. Okul yöneticilerinin, psikolojik danışmanların, sosyal çalışmacıların, öğretmenlerin, velilerin iletişim halinde olduğu ve birbirlerini desteklediği bir çalışma sistemine ihtiyaç vardır. Okul faaliyetleri, sadece atölyelere katılan çocukları değil, okulun tüm öğrencilerini etkilemekte, olumlu yönde değişime sebep olmaktadır.

2009 yılından bu yana düzenli olarak sürdürdüğümüz atölyelerden (dans, müzik, yemek, karikatür, animasyon, heykel, resim, kolaj, dışavurumcu sanat, beden perküsyonu, fotoğraf, kutu oyunları) 500’ün üzerinde çocuk yararlandı. Her yıl atölyelere katılan çocuklar, bir önceki yıldan atölyelere katılım sağlayan ve özellikle okul terki riski bulunan çocuklardan seçildi. Geçtiğimiz sene, adı geçen bu iki okulda Ritim, Dans, HipHop, Masal ve Spor ve Beden Hareketi atölyeleri gerçekleştirildi. Atölyeler okullarda ders saatinde, farklı sınıflardaki çocuklardan oluşturulan gruplarla, her hafta aynı gün ve aynı saatte bir okul dönemi boyunca aynı çocuk grubu ile çalışılacak şekilde kurgulandı.

Çalışmaların gerçekleştiği okullar Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı¹² (YSÖP) ile tanıştığımız, yıkımdan etkilenen ve ağırlıkla Roman ailelerin çocuklarının devam ettiği okullardır.

Akşemsettin İlkokulu, Sulukule yıkımı sonrası, YSÖP’ün ardından yaşlıları ile aynı sınıfa devam eden çocukları takip etme, olası uyum problemlerini önleme amacıyla, derneğin

12 Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı (YSÖP): Yönergenin yayınlandığı tarihte (Temmuz 2008) 10-14 yaş grubunda olup ilköğretime hiç kaydolmamış, özürsüz devamsızlık veya akademik başarısızlık dışındaki nedenlerle akranlarından en az üç yıl geride kalmış çocuklara eğitimlerine akranlarıyla birlikte devam edebilecekleri yeterlilikleri kazandırarak ilköğretime erişimlerini sağlamayı amaçlayan bir programdır.

kuruluşundan önce, çocuklarla atölyeler gerçekleştirdiğimiz bir okuldur. 2009 yılından bu yana Akşemsettin İlkokulu'nda ders saatinde ders dışı aktivitelerimiz düzenli bir şekilde devam etmektedir. Dernek faaliyetlerine katılan çocukların büyük çoğunluğu da bu okula devam etmekte veya ilkokulu bu okulda okumuştur.

Hattat Rakım Ortaokulu ise 2011-12 eğitim-öğretim yılında YSÖP'e katılan çocukların takip edildiği, okul içinde ders dışı atölyelerin organize edildiği, bölgede etki alanımızda bulunan bir diğer okuldur.

Okulla İlişki Ve Okul Terki

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), Eğitim Reformu Girişimi (ERG) ve Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KADER) tarafından hazırlanan "Türkiye'de İlköğretim Okullarında Okulu Terk Ve İzlenmesi İle Önlenmesine Yönelik Politikalar" başlıklı araştırmanın sonuçlarına göre okulu terk durumu 5. ve 6. sınıflarda yoğunlaşmaktadır. Aynı rapora göre annenin okuryazar olması kız çocukları okula devam oranını yüzde 60 oranından artırmaktadır, ancak annenin okuryazar olmadığı durumda kız çocukları yüzde 85 oranında okulu terk etmektedir.

Diğer yandan, 2011 yılına ait bir çalışmanın sonuçlarına göre ise¹³ çocukların okulda ilgi alanlarının önemsenip, yeteneklerini ortaya koyabiliyor olmaları okul terkinde etkili bir faktör olarak belirlenmiştir.

Okulunda yeteneklerini ortaya koyma imkânı verildiğini düşünen çocuklarda okul terki eğitlimi yüzde 10 iken, okulda yeteneklerini sergilemeye imkân verilmediğini düşünenlerin oranı neredeyse yüzde 40'a ulaşmaktadır.

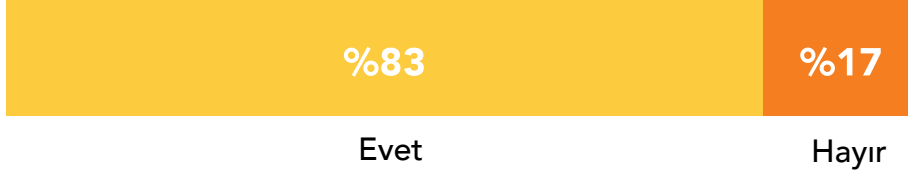
Aynı çalışmada okuldaki sosyal etkinliklerin okulu bırakma eğilimini azalttığı da vurgulanmaktadır. "Okuldaki sosyal etkinliklere isteyerek katılanlarda okulu bırakma eğilimi yüzde 13 iken, sosyal etkinliklere katılmayanlarda bu oran iki katından daha fazladır (yüzde 28)." Okuldaki faaliyetlere katılımın okuldaki yabancılaşmayı ve okuldan ayrılma riskini azalttığı savunulmaktadır. Pek çok benzer araştırmada okullardaki spor ve sosyal faaliyetlerin çocukların okulla bağının güçlenmesini sağladığı ortaya konulmuştur.

3.2.1. Risk Altındaki Çocuklarla Çalışmada Katılımın Önemi

“ Bir ekibin parçası olduğumu hissediyor, birlikte yapabildiğimiz işleri gördükçe oldukça mutlu oluyorum. Kadınlarla, çocuklarla, veliler ve okulla çalışmalar ile birden çok alana dokunmak, yaptığımız işin daha etkili olduğu hissini veriyor.

- Aytül, Hukuk bölümü mezunu

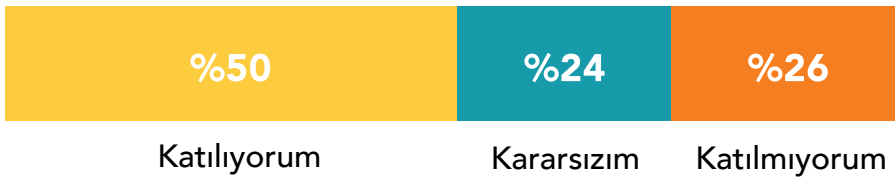
13 Şimşek, H. (2011). Lise öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri (Güneydoğu Anadolu Bölgesi örneği) [Dropout tendency among high school students and its reasons (A case study in the Southeastern Anatolia Region)]. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi □ Journal of Educational Sciences Research, 1 (2), 27-47. <http://ebadjesr.com/>.

Çocuk atölyeye zamanında geldi.**Atölyeye katılım yeterliydi.**

Bu değerlere göre, çocukların çoğunluğu atölyelere zamanında katılım sağladı. Etkinliklere zamanında katılım sağlayamayan yüzde 36'lık payı oluşturan çocukların hem okul içinde farklı sınıflardan farklı çocukların bir araya geldiği bir grubu oluşturma isteğimizden, hem de her bir çocuğun toplanma zamanı ve hızının farklı olmasından, kimi zaman ise okullarda kullandığımız alanların organizasyon probleminden kaynaklandığını ifade etmek gereklidir.

Atölyelerde grup dinamiği oturduktan sonra, çocukların etkin birer katılımcı olmalarını tercih ediyoruz: *"Isınma sürecimizi C. (katılımcı çocuklardan birisi) yönetti."*

Okullarda ritim, hiphop, dans, masal, spor ve beden hareketi atölyeleri düzenli bir şekilde gerçekleşti. Ritim, belirli ritim aletleri eşliğinde kimi zaman dans ve hiphopla iç içe geçti. Masal atölyesi ise, çocukların yaratıcılığı ile zaman zaman masalların canlandırılması ile şekillendi. Spor ve beden hareketi atölyeleri, okullarda Beden Eğitimi dersi dışında da çocukların enerjilerini atabilecekleri, farklı oyunları gönüllü ve öğretmenlerle birlikte deneyimledikleri bir alan haline geldi.

Atölye çocukların ilgisini çekti.

Bu değerlerden atölyelerin çocukların ilgisini oldukça yüksek bir oranda çekmiş olduğu söylenebilir.

Masal atölyesi öğretmenin bir değerlendirmesinde de dediği gibi: *"Uyumlu ve katılımcıydılar. Masal sonrası drama yapmak, masalın provasını canlandırmak etkili oluyor."*

3.2.2. Uyum Süreçleri ve Şiddetsiz İletişim Kurma

Okul Şiddeti

Okul Şiddetini Önleme Merkezi'ne göre; bir okulun eğitim misyonuna ya da saygın atmosferine tecavüz eden veya kişiye ya da mala karşı saldırganlık, uyuşturucu, silah, karmaşa ve düzensizlikten yoksun bir okul amacını tehlikeye atan herhangi bir davranıştır. (Austin ve Sciarra, çev. 2013) Okullardaki şiddetin en yaygın biçimlerinden biri çocuklar arasındaki akran zorbalığıdır. Zorbalık bir çocuktan diğerine ya da bir çocuğun bir grup çocuk tarafından fiziksel ve sözlü şiddete maruz kalması şeklinde olabilir. Okullarda şiddetin yaygın olmasının; şiddete elverişli ebeveyn tutumları, ebeveyn suçluluğu, zayıf aile yönetimi davranışları, okula bağlılığın düşüklüğü, çete üyeliği, hiperaktivite bozukluğu gibi çeşitli nedenleri olabilir. Bu nedenler arasında çocuğun büyüdüğü aile ve çevre ortamının etkisi kesinlikle küçümsenemez bir etkidir. Ailelerinde fiziksel cezalara, iğneleyici ve küçümseyici tavırlara maruz kalan, aile içi şiddete şahit olan çocuklar etkili bir baş etme yöntemi geliştiremedikleri için anne babalarının baş etme yöntemlerini devralarak, şiddetin bir uygulayıcısı olacaklardır.

Okullarda ortaya çıkan şiddetin nasıl yönetildiği ise şiddet ortamının devam etmesi ve büyümesinde başka bir önemli etkidir. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin bu davranışlarla başa çıkış yöntemleri, anne babaların çocuklarının davranışları karşısındaki tutumları bize gelecek hakkında haber verecektir. Çocuklarının şiddet davranışlarını övüp, pekiştiren ebeveynler, okuldaki şiddet ortamını azaltmak için yine şiddeti çözüm olarak kullanan yöneticiler, öğretmenler okullardaki şiddeti azaltmak yerine besleyecektir.

Atölye sırasında beraber çalıştığı arkadaşlarına sözlü şiddet uyguladı.

Atölye sırasında beraber çalıştığı arkadaşlarına fiziksel şiddet uyguladı.

Dernekteki atölyelerin aksine, okullardaki atölyelerde çocuklar arasında sözlü ve fiziksel şiddet eğilimi daha fazladır. Rol model edindikleri kişiler olan veliler, öğretmenler ve diğer yetişkinler ile olan ilişkilerinde yoğun olarak sözlü ve fiziksel şiddet içeren davranışlar ile karşı karşıya kalmaları çocukların birbirleri olan ilişkilerinde bunların etkisinin görülmesi ile sonuçlanıyor. Gerçekleştirilen faaliyetler ile şiddetsiz iletişim bakımından güçlendirilmeye

çalışılan çocukların, diğer ilişkilerinde bunun tam tersi davranışlar ile karşı karşıya kalmaları sözlü ve fiziksel şiddet içeren davranışların okullarda oldukça sık görülmesinin başlıca nedenlerindedir.

3.2.3. Okul İçi Atölyeler ve Beceri İlişkisi

“ **SGD:** Başka hangi atölyeler olsun istersin?

T., Kız, 10 Yaş: Hayvanlara yardım atölyesi olmasını isterim.

M., Erkek, 9 Yaş: Oyun oynamak, yemek yemek isterim.

M., Kız, 9 Yaş: Deney yapalım.

K., Erkek, 9 Yaş: Balon şişirelim.

Okullardaki atölyelerde grup çalışması ve atölyenin hedeflediği becerilere yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. **Oynanan oyunlarla çocuklara kazandırılmak istenen beceriler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:**

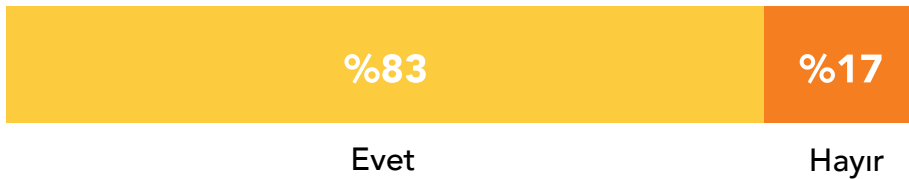
- Şiddetsiz iletişim kurma
- Uyum becerilerinin gelişmesi
- Odaklanma sorununda azalma
- Kaygı düzeyinde azalma
- Özgüveni artırma
- Sosyal adaptasyonu artırma

Atölye öncesi, oynanacak oyunun hangi beceriye yönelik olduğu belirlenmiş, atölye sonrasında ise grup içindeki çocuklara yönelik hangi becerilerde başarı sağlandığı hakkında atölyeyi yürüten öğretmenlerin öznel değerlendirmeleri alınmıştır.

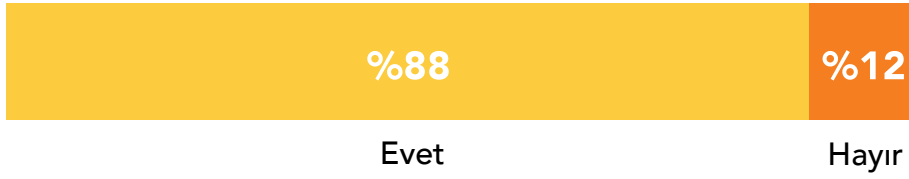
Şiddetsiz iletişim kuruldu.

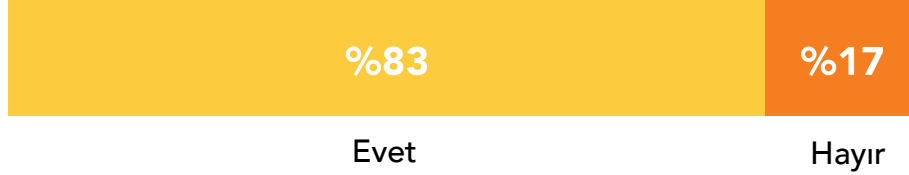
Uyum becerilerinin gelişmesine destek olundu.

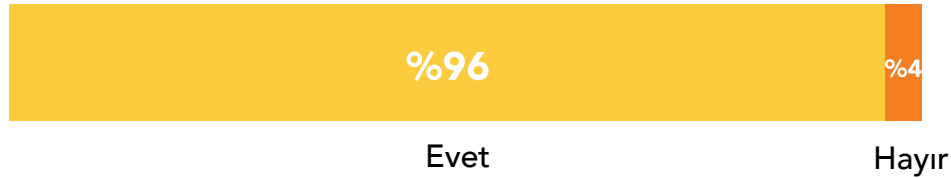
Odaklanma sorununda azalmaya destek olundu.

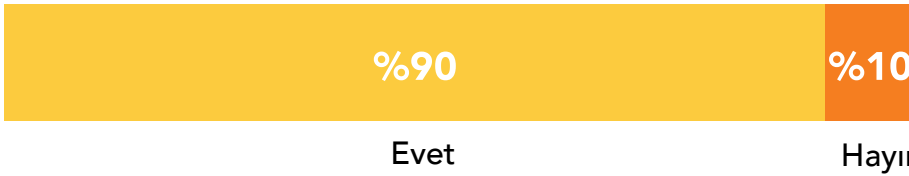
Kaygı düzeyinde azalmaya destek oldundu.

Özgüveni artırmaya destek olundu.

Sosyal adaptasyonu artırmaya destek olundu.

Dernekteki atölye değerlendirmelerinde ifade edildiği gibi, atölye öncesi hedeflenen beceriler, atölye sonrasında çocuklara oldukça yüksek oranlarda kazandırılmıştır. Ancak bu sonuçlar, katılımcı tüm çocukların uyum, şiddet, kaygı gibi yaşamlarında önemli bir yere sahip olan hislerinin giderildiği anlamına gelmemektedir. Sonuçlar, yalnızca atölye boyunca çocukta gözlenen iyi davranışları ifade etmektedir. Söz edilen bu iyi davranışların çocukların tutumu haline gelmesi için, yukarıda da derneğin çalışma prensibi olarak ifade edildiği gibi, çocukla düzenli, tutarlı ve uzun süre çalışmak gereklidir.

4. Çocuklardan Öneriler

“ 5 sene öncesi ile bugünü kıyasladığımda epey yol kat ettiğimizi, hem kendimizi hem de derneği pek çok konuda geliştirdiğimizi düşünüyorum. Sivil Toplum alanında, özelde de çocukları odak noktası kabul eden kurumlarda eksik olduğunu ya da tam anlamıyla yapılmadığını düşündüğüm ‘çocukların takibi’ gibi konuların SGD’de yapılıyor olduğunu görmek beni son derece memnun ve motive ediyor. Bu 5 yıl içerisinde çalışma şeklimizi, çalışma saatlerimizi ve çalışma çeşitliliğimizi değiştirdik, geliştirdik. Bu değişimlerin çalıştığımız gruptaki etkilerini görmek beni mutlu ediyor. Son tahlilde SGD için şunu diyebilirim: Kendini geliştirmeye açık, yaptığı işi ciddiye alan, gelen gönüllülerin gelişimine katkı sağlayan ve pek çok kurum ve kuruluşla işbirliği yapmaya açık bir dernek.

- Yakup, İşletme bölümü mezunu

Tüm bu faaliyetler sadece öğretmenlerin veya gönüllülerin değerlendirmeleri ile sınırlı tutulmadı. Katılımcı çocukların da faaliyetler karşısındaki hislerini anlayabilmek için onlarla da kısa görüşmeler yaptık.

2. sınıftan 9. sınıfa kadar toplam 30 çocukla görüşme yapıldı. Çocuklar en sevdikleri faaliyetler hakkında şu sıralamayı yaptılar:

Sohbet etmek
Deney yapmak Ders çalışmak Sohbet etmek
Gezilere gitmek Resim yapmak Müzik Kaytarmak
Oyun Oynamak
Deney yapmak Müzik Ders çalışmak
Resim yapmak Gezilere gitmek Kaytarmak
Ders çalışmak Sohbet etmek
Resim yapmak

Çocuklar tarafından, dernekte ders çalışma dışında etkinlikler için alan ve zaman ayrılmasının ilk sıralarda tercih edildiği görülmektedir. Bir çocuk tarafından ifade edilen 'Kaytarmak' ise, zaman zaman her birimizin sorumluluklarını bir kenara bırakıp yapması gereken motive edici aktivitelerdendir.

Bir araştırmada çocuklardan "Okulu terk etmeyi önlemek için neler yapılabilir?" konusuna ilişkin görüşleri alınmıştır. Çocukların önerleri ise şöyle sıralanmıştır:

- Okul, eğitsel ve mesleki yönlendirme konusunda eksik kalmaktadır. Daha iyi yönlendirme yapılmalıdır.
- Öğretmenlerin öğrencilerle kurdukları iletişim daha samimi ve olumlu olmalıdır.
- Okulların başarısız veya risk grubundaki öğrencilere bakış açısı değişmelidir.
- Öğrenci okulu bıraktıktan sonra aile ilgisiz kalmıştır ve öğrenciyi kendileri için bir yük olarak görmüştür. Ailelerin bu konularda eğitilmesi gerekmektedir.¹⁴

Kendileri ile ilgili herhangi bir konuda çocukları da kararların bir parçası haline getiren yaklaşımlar sayesinde çocukların okul ile ilişkilerinin güçleneceğini düşünüyoruz.

14 Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu, Ankara 2013.

5. Sonuç

Sulukule Gönüllüleri Derneği'nin etkinlikler anlamında nerede durduğunu anlamaya çalıştığımız bu ilk kurumsal hafıza çalışmasında, 115 çocuğun bir yıl boyunca katıldığı etkinliklere yönelik gönüllü ve eğitmenlerin gözünden değerlendirmeleri yapıldı. Ortaya çıkan sonuçlar, hem kendi durduğumuz pozisyon, hem de etkinliklerin kurgusu anlamında her zaman göz önünde tutacağımız veriler içeriyor.

Dernek içerisinde gerçekleştirilen etkinliklerin değerlendirilmesine baktığımızda şu sonuçlara ulaşıyoruz:

Çocukların %70'inden fazlası etkinliklere zamanında gelip aktif katılım göstermektedir. Katılım göstermeyen ama göz ardı edilemeyecek sayıda çocukların ise, etkinliklerde sadece izleyici olsa da dernek çatısının altında bulunması ve vakit geçirmesi çocukların risk faktörlerinden uzaklaşması ve rol modeller tanıması açısından değerlidir.

Çocukların okulla akademik ilişkisi ve başarısı yeterli düzeyde olmasa da, okul çocuklar için sosyal ilişkiler kurması ve sokağın risklerinden koruması açısından önemlidir.

Dernek içerisindeki etkinliklere katılan çocukların kaygı düzeyinin düşük olduğunu söylemek mümkündür. Çocukların önemli bir kısmı, etkinliklere odaklanma konusunda sorun yaşasa da etkinlikler çocuklarca eğlenceli bulunmaktadır.

Etkinliklere dışarıdan gelen ufak müdahalelerle uyum ortamı bir anda bozulabilmektedir. Dernek içerisinde sözlü ve fiziksel şiddet uygulama okul içindeki etkinliklere kıyasla çok daha düşüktür. Yıllar boyunca dernekteki etkinliklere dâhil olan çocuklar, dernek içerisinde bu tür davranışların kabul görmediğini artık benimsemiştir. Benzer şekilde şiddetsiz iletişim kuran çocukların oranı %90'ın üzerindedir.

Dernekte oyunla öğrenme süreci verimli geçmektedir. Uygulanan oyunlar aracılığıyla çocukların uyum becerilerinin gelişmesine destek olduğu (%100), odaklanma sorununda azalmaya destek olduğu (%83), kaygı düzeyinde azalma (%91) ve özgüvende artış gözlemlendiği (%88), çocukların sosyal adaptasyonunu artırmaya destek olduğu (%88) ifade edilebilir.

Okul içinde uygulanana atölyelerin çocuklar üzerindeki etkisine baktığımızda ise, etkinliklere zamanında katılım sağlanması, dernek içi etkinliklere kıyasla biraz daha düşük düzeydedir. Ancak çocukların okul içerisinde yapılan etkinliklere katılım düzeyi yeterli seviyededir. Okul etkinlikleri çocukların ilgisini çekmiştir.

Şiddetsiz iletişim kurma, okul içi etkinliklerde zorlanılan alanlardan biridir. Dernekteki etkinliklere nazaran çocukların diğer arkadaşlarına sözlü ve fiziksel şiddet uygulama oranı daha yüksektir (%36). Diğer yandan özgüvende artış gözlenmesi (%96) ve sosyal adaptasyonu artırmaya destek (%90) dernek içi etkinliklere kıyasla daha yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Daha önce belirtildiği üzere şiddetsiz iletişim kuran çocuk oranı dernek içi etkinliklerde şiddetsiz iletişim kurma düzeyinden daha azdır (%72).

Özetle söyleyebiliriz ki, çocukların isteği ve dileği daha fazla oyundur. Derneğin yıllar içinde geçirdiği evrimi göz önünde bulundurunca, oyunla öğrenme atölyelerinin ve okul içinde daha fazla bulunma gayreti, önümüzdeki dönemlerde de programlarımızın önceliğini oluşturacaktır.

Dernek çalışmalarına dâhil olan 12 yaşındaki bir çocuğun sözleriyle tamamlarsak;

“ Bence her şey tamam, bir şeye gerek yok, çünkü her şey tamam. Sadece saatlerinin daha uzun olması ve bir günden fazla olması. Bu kadar, teşekkürler, iyi ki burayı açtınız.

Yararlanılan Kaynaklar

- Arıkan, F. S., Sulukule Özelinde Kentsel Dönüşüm Projelerinin Hukuki Boyutu, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s.56.
- Austin, V. ve Sciarra, D. (2013). Çocuk ve Ergenlerde Duygusal ve Davranışsal Bozukluklar (1). (M. Özekes, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (2010)
- Baştürk, F. N., " Uygulama Örnekleri: "Sulukule Kentsel Yenileme Projesi", Kentsel Dönüşüm Hukuku, ed. Melikşah Yasin-Cenk Şahin, 2. Baskı, İstanbul, On iki Levha Yayıncılık, 2015, s.484.
- Çocukta Kaygı Bozukluğu. (t.b.). Sağduyu Çocuk.
<http://www.sagduyucocuk.com/cocuk-terapileri/cocukta-kaygi-bozuklugu/>
- Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt:7
- İslam, T. (2009), Devlet Eksenli Soylulaşma ve Yerel Halk: Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri (Sulukule) Örneği, Doktora Tezi
- Kaygı-Endişe Bozuklukları. (t.b.). Alanya Çocuk Ergen Psikiyatrisi.
<http://alanyacocukergenpsikiyatrisi.com/cocuklarda-kaygi-endise-bozukluklari.html>
- Ögel, K. Ed., (2007) Riskli Davranışlar Gösteren Çocuk ve Ergenler, Alanda Çalışanlar İçin Bilgiler, İstanbul, Yeniden Eğitim ve Sağlık Derneği
- Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu, Ankara 2013.
- Sulukule Gönüllüleri Derneği, (2017), Roman Çocuklar: Okuyacağız da Ne olacak?, Uluslararası Çocuk Merkezi, Ankara.
- Şimşek, H. (2011). Lise öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri (Güneydoğu Anadolu Bölgesi örneği) [Dropout tendency among high school students and its reasons (A case study in the Southeastern Anatolia Region)]. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi Journal of Educational Sciences Research, 1 (2), 27–47. <http://ebadjesr.com/>.
- Uysal, A. (2008). Okulu Bırakma Sorunu Üzerine Tartışmalar: Çevresel Faktörler. Millî Eğitim, 37 (178), 139-150.
- <http://www.egitimpedia.com/rutinler-cocuklar-icin-neden-onemlidir/>, Erişim Tarihi: 26.12.2017.
- <http://www.baskabirokulmumkun.net/neden-oyun-temelli-ogrenme/>, Erişim Tarihi: 26.12.2017.

Sulukule
gönüllüleri
derneği

Çocuklara ait görseller, çocukların bakımından sorumlu kişilerin izni ile kullanılmaktadır. Sulukule Gönüllüleri Derneği'nin izni ve bilgisi olmadan herhangi bir mecrada kullanılamaz.

Sulukule Gönüllüleri Derneği

 Prof. Naci Şensoy Caddesi Saęel Sokak No: 2D Karagürmrük - Fatih/İstanbul

 0212 631 9080

 sulukulegonulluleri.org

 iletisim@sulukulegonulluleri.org

